

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Особлива увага у розвитку соціокультурної компетенції студентів надається культурній самовизначеності особистості майбутнього лікаря засобами іноземної мови, тобто розширенню соціокультурного простору і визначення кожним студентом свого місця в спектрі культур. Статус іноземної мови, її значення, авторитет постійно зростає. На заняттях з іноземної мови формується здатність людини до спілкування, до міжкультурних відносин. Для ефективного формування соціокультурної компетенції необхідно здійснювати ретельний відбір мовного та мовленнєвого матеріалу на основі програмних вимог.

Динамічний розвиток суспільства та постійне інформаційне оновлення його потенціалу неодмінно пов'язане з соціокультурною парадигмою. Фахівці гуманітарної сфери є носієм гуманістичних, і головне – важливих для сучасного життя соціокультурних цінностей. Це, на нашу думку, зумовлює включення у професійну підготовку лікарів такого елемента як розвиток соціокультурної компетенції.

В останні роки значно посилилась увага науковців до феномену соціокультурної компетенції. Однак у більшості наукових працях розглядається проблема формування соціокультурної компетенції в контексті формування комунікативної компетенції (І.Голуб, І.Воробйова, Н.Галькова, С.Козак, О.Квасник, Ю.Кузьменко, Л.Рудакова, В.Сафонова).

Вагомі результати досягнуто у вирішенні проблеми паралельного вивчення мови та культури в учнів загальноосвітньої школи в процесі навчання усного іншомовного спілкування (І.Воробйова, Ю.Кузьменко). Проте, як свідчить проведений нами аналіз наукової літератури, науковці оминають увагою питання включення соціокультурної компетенції до складу професійної підготовки майбутніх лікарів.

Поняття культурного самовизначення є складним і неоднозначним. Розглянемо деякі визначення цього поняття.

Згідно з Д. Григор'євим, “культурне самовизначення особистості може бути представлене як культивування, “вирощення” ним себе у полікультурних обставинах власного життя” [1, с. 1]. Дослідник застосовує поняття культурного самовизначення при розробленні проблеми педагогічної підтримки розвитку культурної толерантності старшокласників.

На думку П. Сисоєва, культурно самовизначитися означає усвідомити себе як культурно-історичний суб'єкт у спектрі культур рідної країни та країни, мова котрої вивчається [6, с. 14].

На наш погляд, визначення, яке найповніше та найточніше відображає поняття культурного самовизначення, належить Н. Криловій: “Культурне самовизначення – це процес формування уявлення індивіда про культурний

простір, про своє місце в ньому та зміст культурного спілкування в цьому просторі” [3, с. 56].

Під культурним самовизначенням ми розуміємо усвідомлення особистістю свого місця в спектрі культур і цілеспрямовану діяльність кожного в плані культурного розвитку [8, с. 39].

Вивчення іноземної мови з урахуванням національно-культурної специфіки сприяє реалізації діалогу культур. При цьому оволодіння іноземною мовою нерозривно пов'язане з пробудженням інтересу до іншомовної культури, що припускає не тільки засвоєння фактів культури й історії цілої країни, а й формування здатності та готовності до розуміння напряму думок носіїв досліджуваної мови.

Процес вивчення культури різних народів навряд чи можна визнати за ефективний повною мірою, якщо він приводить лише до формування у студентів конкретних уявлень про культуру країни, мова якої вивчається, а не стимулює формування і розвиток у студентів стратегій із вивчення будь-якої іншої культури.

Вивчення когнітивного аспекту оволодіння культурою свідчить, що культурне самовизначення особистості засобами іноземної мови відбуватиметься не окремо або паралельно, а як один загальний процес формування полікультурної особистості [7, с. 43]. Причому поєднання вивчення іноземної мови та культури сприятиме розширенню соціокультурного простору студентів. Визначення ж місця особистості в соціокультурному просторі знаходитиметься в прямій залежності від вибраного підходу та змісту соціокультурного компонента навчання іноземній мові. Формування культурного самовизначення особистості засобами іноземної мови можливе винятково в рамках соціокультурного підходу [7, с. 45]. На відміну від інших підходів перевагою соціокультурного підходу є радикально новий погляд на визначення рамок культури. Якщо традиційно культура країни, мова якої вивчається, визначалася геополітичними межами країни і відбір матеріалу здійснювався за принципом відмінностей між рідною та іноземною культурами, то соціокультурний підхід дозволяє звернути увагу на весь спектр культур, існуючих на території країни, мова якої вивчається, акцентуючи не тільки відмінності, але й, головне, схожість між культурами рідної країни та країни, мова якої вивчається. Розгляд типів і видів культур рідної та іноземної країн дає можливість студентам побачити культурну різноманітність сучасних полікультурних співтовариств. Це буде сприяти: усвідомленню себе як полікультурного суб'єкта в рідному середовищі; значному розширенню соціокультурного простору, тим самим асоціюючи себе з групами людей, що живуть по всьому світу й об'єднаними чимось загальним [6, с. 15]. П. Сисоєв стверджує, що самовизначення в культурі можливе тільки через культурну обізнаність [6, с. 15].

Культурна обізнаність нами сприймається як невід'ємна частина загального процесу культурного самовизначення засобами рідної та іноземної мов. Культурна обізнаність як компонент соціокультурної

компетенції включатиме знання стилів життя людей країни, мова котрої вивчається, а також формування таких якостей, як толерантність, емпатія і терпимість до представників інших культур. Культурне самовизначення ж означає перехід від знань та розуміння до активної діяльності. Визначивши своє місце в спектрі культур, студенти повинні проявляти активні дії проти культурної агресії, культурного вандалізму.

Проте для того, щоб культурне самовизначення особистості засобами рідної та іноземної мов стало реальністю, вважає П. Сисоєв [6, с. 15], доцільно звернути особливу увагу на низки моментів, що досить часто або недооцінюються, або взагалі не беруться до уваги. Всі вони є частиною єдиного процесу культурного самовизначення особистості.

Отже, при формуванні культурного самовизначення особистості засобами іноземної мови, твердить П. Сисоєв [6, 15], необхідно звернути увагу на три основні компоненти: 1) сприйняття культури країни, мова якої вивчається: а) початкові знання про культуру, б) культурне самовизначення; 2) ознайомлення з культурною різноманітністю; 3) діалог культур.

Першою стадією сприйняття культури країни, мова якої вивчається, можна назвати початковими знаннями. Вона відображає початковий рівень уявлення про культуру країни, мова котрої вивчається. Як показує низка досліджень, ознайомлення з культурою іншої країни не починається з абсолютного нуля. До моменту вивчення іноземної мови студенти вже мають деякі уявлення і стереотипи про іншомовну дійсність. Ці уявлення не постійні й не незмінні. Проте вони впливають на сприйняття та розуміння особистістю іншої культури.

Другою стадією сприйняття культури країни, мова якої вивчається, можна назвати культурну самовизначеність. При ознайомленні з культурою країни, мова якої вивчається, студенти неминуче будують стереотипи та узагальнення. Щоб у перспективі при міжкультурній комунікації такі спрощені уявлення не привели до конфліктів, під час вивчення іноземної мови необхідно ознайомлювати студентів із різноманітністю культур.

Дослідження М. Бахтіна, В. Біблера, В. Сафонова, П. Сисоєва доводять, що для розуміння культури країни, мова якої вивчається, необхідно одночасно вивчати і рідну культуру. П. Сисоєв наполягає на тому, що студенти повинні усвідомити, що таке культура, як вона утворюється, що входить в її рамки та як здійснюються взаємостосунки між культурами в сучасному полікультурному світі [4, с. 15].

Тому при навчанні іноземній мові й культурі доцільно звернути увагу на три складові: а) культуру як теоретичний компонент, б) рідну культуру і в) культуру країни, мова якої вивчається.

Другим компонентом формування культурного самовизначення особистості засобами іноземної мови можна назвати ознайомлення студентів із культурною різноманітністю. Поступово студенти приходять до розуміння того, що в основі кожної культури лежить система цінностей і норм. Дізнаючись про різноманітність культур, студенти дістають можливість

культурно самовизначитися – визначити своє місце в спектрі культур, усвідомлюючи себе як полікультурних суб'єктів.

Третій компонент у формуванні культурного самовизначення особистості засобами іноземної мови – це діалог культур. На цьому етапі відбувається перехід від мислення і розуміння до активної діяльності. На цій стадії студенти будуть готові: ставити себе на місце інших; виступати як представник рідної культури; проявляти дипломатичність та коректність з метою підтримки діалогу культур [4; 8].

Зважаючи на вище сказане, можемо зробити такий висновок, що соціокультурна компетенція є важливою складовою професійної підготовки майбутніх лікарів. Вивчення іноземної мови та культури сприяє розвитку особистості. Цей процес можна представити у вигляді поступового переходу індивіда в напрямі від “сприйняття культури країни, мова якої вивчається, до культурного самовизначення і до діалогу культур”. Такий перехід відобразатиме здатність студента визначати свій соціокультурний простір, бачити культурну різноманітність й усвідомлювати своє місце у спектрі культур сучасного полікультурного простору [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорьев Д. В. Педагогическая поддержка развития культурной толерантности старшекласников. [Электрон. ресурс] – Режим доступа: <http://www.1september.ru>
2. Литньова Т. В. Цільовий компонент навчання іноземних мов у контексті розвитку змісту вітчизняної загальноосвітньої середньої освіти: дис. ... канд. пед. наук :13.00.01 / Литньова Тамара Вікторівна. – Житомир, 2009. – 220 с.
3. Новые ценности образования: тезаурус для учителей и школьных психологов. – Вып. 1 / Сост. Н. Б. Крылова. – М. : Инноватор, 1995. – 113 с.
4. Система підготовки мистецьких кадрів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.uamincult/uk/publish/article/194807>.
5. Сотська Г. І. Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до навчання учнів основної школи художнього конструювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Галина Іванівна Сотська. – К., 2008. – 250 с.
6. Сысоев П. В. Культурное самоопределение обучающихся в условиях языкового поликультурного образования // П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 4. – С.14–20.
7. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. П. Сущенко. – К., 2004. – 46 с.
8. Шевченко О. М. Культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шевченко Олена Миколаївна. – Київ, 2011. – 273 с.